

Управління культури та охорони культурної спадщини
Черкаської обласної державної адміністрації

Комунальний заклад «Обласна універсальна
наукова бібліотека імені Тараса Шевченка»
Черкаської обласної ради

КАЛЕНДАР
пам'ятних дат Черкащини
на 2025 рік

Черкаси 2024

УДК 016:908] (477.46)
К17

Укладачки О. С. Писанко
 В. В. Калюжко
 О. М. Крамар
 А. В. Дерев'янку

Редакторка О. І. Дяглюк

К17 Календар пам'ятних дат Черкащини на 2025 рік / Упр. культури та охорони культур. спадщини Черкас. облдержадмін., Комун. закл. «Обл. універс. наук. б-ка ім. Тараса Шевченка» Черкас. облради ; [уклад.: О. С. Писанко, В. В. Калюжко, О. М. Крамар, А. В. Дерев'янку]. – Черкаси : ОУНБ ім. Тараса Шевченка, 2024. – 63 с.

Щорічне видання Черкаської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Тараса Шевченка «Календар пам'ятних дат Черкащини» присвячене визначним подіям суспільно-політичного, наукового та культурно-мистецького життя області, які відзначатимуть у 2025 році. До видання ввійшли фактографічні довідки про ювілеї видатних особистостей, імені яких пов'язані з краєм.

Календар адресований працівникам закладів культури й освіти, краєзнавцям, широкому колу читачів.

УДК 016:908] (477.46)

Від укладачів

Щорічне довідково-бібліографічне видання «Календар пам'ятних дат Черкащини на ... рік» виходить, починаючи із 1970 року.

На початку Календаря подається перелік визначних подій суспільно-політичного, наукового та культурно-мистецького життя Черкащини, які відзначатимуть у 2025 році.

До найвагоміших із них (позначених астериском) вміщено фактографічні довідки та бібліографічні списки літератури.

Мета видання – допомогти працівникам закладів культури й освіти, краєзнавцям, журналістам у набутті та поширенні знань з історії рідного краю, про видатних особистостей, імена яких пов'язані з Черкащиною.

*У майбутнє ми входимо,
оглядаючись на минуле*
П. Валері

Пам'ятні дати Черкащини у 2025 році

- 875 років із часу першої письмової згадки про місто Тальне (1150).
- 570 років від дня народження Остафія Івановича Дашкевича (Дашкович. 1455–1535), старости канівського й черкаського в 1514–1535 рр., організатора козацьких загонів.
- 480 років від дня народження Криштофа Косинського (1545–1593), керівника національно-визвольного повстання проти польського панування в Україні. Загинув під час облоги Черкаського замку.
- 285 років від дня народження керівника Коліївщини Максима Залізняка (бл. 1740–після 1769), уродженця с. Івківці (за іншими даними – с. Медведівка) Медведівської сільської громади Черкаського району.
- 160 років від дня народження Івана Івановича Лисака (1865–1918), фольклориста, народного побутописця, уродженця с. Колодисте, нині Ладизинської сільської громади Уманського району.
- 155 років від дня народження Олександра Тихоновича Дзбанівського (1870–1938), українського співака, композитора, музикознавця, педагога, уродженця смт Маньківка Маньківської селищної громади Уманського району.
- 145 років від дня народження Омелька Островського (справж. – Олександр Павлович. 1880–1919), актора, режисера, письменника, драматурга і громадсько-політич-

ного діяча, уродженця м. Золотоноша Золотоніської міської громади Золотоніського району.

- 130 років від дня народження Володимира Фоковича Штангея (псевд. – Любисток. 1895–1937), письменника, уродженця с. Мошурів Тальнівської міської громади Звенигородського району.
- 125 років від дня народження Онопрія Іовича Турчана (1900–1938), письменника, уродженця с. Лозуватка Шполянської міської громади Звенигородського району.
- 90 років із часу заснування щотижневої районної газети «Маньківські новини» (1935) в Уманському районі.
- 45 років Палацу культури «Дружба народів» у м. Черкаси (1980).

Січень

- 205 років від дня народження Григорія Миколайовича Честахівського (1820–1893), українського маляра, приятеля Тараса Шевченка, упорядника могили Т. Г. Шевченка в Каневі, автора спогадів про Тараса Шевченка.
- 1 – 80 років від дня народження Євгенії Павлівни Крикун (1945), заслуженої артистки України, солістки Черкаської обласної філармонії.
- 1 – 75 років від дня народження Михайла Григоровича Саченка (1950–2006), українського поета, режисера-документаліста, кіносценариста, перекладача, уродженця с. Моринці Звенигородської міської громади Звенигородського району.
- 2 – 205 років від дня народження Петра Гавриловича Лебединцева (1820–1896), українського історика, архео-

лога, педагога, журналіста, релігійного діяча, уродженця с. Зелена Діброва Вільшанської селищної громади Звенигородського району.

- 2 – 55 років від дня народження Олександра Івановича Солодаря (1970), краєзнавця, поета, етнографа, жителя м. Черкаси.
- 3 – 145 років від дня народження Петра Тимофійовича Ротаря (1880–1906), поета, педагога, громадського діяча, уродженця с. Мліїв Мліївської сільської громади Черкаського району.
- 5 – 165 років від дня народження Василя Григоровича Ляскоронського (1860–1928), історика, краєзнавця, археолога, етнографа, картографа, громадського діяча, уродженця м. Золотоноша Золотоніської міської громади Золотоніського району.
- 5 – 55 років від дня народження Володимира Валентиновича Локтева (1970), баяніста, заслуженого артиста України, артиста оркестру Черкаського академічного заслуженого українського народного хору.
- 6 – 225 років від дня народження Олексія Олексійовича Бобринського (1800–1868), графа, промисловця, одного із засновників цукроварні в Україні, зокрема на Смілянщині, та перших залізниць у Росії та Україні.
- 6 – 95 років від дня народження Євгенії Антонівни Горевої (1930–2022), поетеси, перекладачки, лауреатки літературної премії імені М. Рильського, уродженки м. Канів Канівської міської громади Черкаського району.
- 8 – 90 років від дня народження Василя Андрійовича Симоненка (1935–1963), поета, журналіста, шістдесятника, який у 1957–1963 рр. жив і працював у м. Черкаси.

- 8 – 30 років із часу присудження обласної літературно-публіцистичної премії «Берег надії» імені Василя Симоненка (нині – Всеукраїнська літературна премія імені Василя Симоненка (1995)).
- 9 – 75 років від дня народження Григорія Юхимовича Діхтяренка (1950), письменника, політичного діяча, уродженця с. Вільшанка Бабанської селищної громади Уманського району.
- 10 – 100 років від дня народження Галини Олександрівни Гриненко (1925), поетеси, лауреатки літературної премії імені Лесі Українки, уродженки м. Канів Канівської міської громади Черкаського району.
- 10 – 70 років від дня народження Віктора Олексійовича Коломійця (1955), актора Черкаського академічного обласного українського музично-драматичного театру імені Т. Г. Шевченка, заслуженого артиста України.
- 11 – 30 років із часу затвердження Черкаською міською радою сучасного герба міста (1995).
- 13 – 85 років від дня народження Олександра Івановича Стадника (1940), композитора, музиканта, хормейстера-диригента, народного артиста України Русько-Полянського народного фольклорно-етнографічного хору «Поляни», с. Руська Поляна Русько-Полянської сільської громади Черкаського району.
- 14 – 115 років від дня народження Василя Івановича Харченка (1910–1971), режисера, педагога, уродженця м. Кам'янка Кам'янської міської громади Черкаського району.
- 14 – 80 років від дня народження Марії Михайлівни Луценко (1945), фахівчині в галузі технології виробництва продукції тваринництва, докторки сільськогосподарських наук,

уродженки с. Мицалівка Новодмитрівської сільської громади Золотоніського району.

- 14 – 140 років від дня народження Петра Степановича Чучупаки (1885–1920), військовослужбовця, отамана Холодного Яру, уродженця с. Мельники Медведівської сільської громади Черкаського району.
- 16 – 105 років від дня народження Володимира Пимоновича Ігнатенка (1920–2007), актора, народного артиста України, колишнього жителя м. Черкаси.
- 16 – 90 років від дня народження Фелікса Аркадійовича Михайленка (1935), хіміка, доктора хімічних наук, уродженця с. Мокра Калигірка Мокрокалигірської сільської громади Звенигородського району.
- 17 – 140 років від дня народження Платона Григоровича Лапинського (1885–?), фізика, уродженця с. Дубова Бабанської селищної громади Уманського району.
- 20 – 60 років від дня народження Надії Миколаївни Левицької (1965), історикині, докторки історичних наук, професорки, уродженки с. Юрпіль Іваньківської сільської громади Уманського району.
- 21 – 80 років від дня народження Володимира Володимировича Желудова (1945–2015), заслуженого працівника культури України, колишнього художнього керівника капели бандуристів Департаменту культури та взаємозв'язків з громадськістю Черкаської ОДА.
- 25 – 100 років від дня народження Миколи Григоровича Находкіна (1925–2018), українського вченого, академіка НАН України: відділення фізики і астрономії, уродженця с. Прохорівка Ліплявської сільської громади Черкаського району.

- 25 – 100 років від дня народження Михайла Самійловича Заславського (1925–1976), балетмейстера, заслуженого діяча мистецтв України, уродженця м. Звенигородка Звенигородської міської громади Звенигородського району.
- 27 – 235 років від дня народження Петра Петровича Гулака-Артемівського (1790–1865), поета-байкаря, перекладача, уродженця м. Городище Городищенської міської громади Черкаського району.
- 29 січ. – 370 років Охматівській (Дрижипільській) битві (1655)
– поблизу с. Охматів Баштєчківської сільської громади
1 лют. Уманського району.
- 31 – 125 років від дня народження Наума Соломоновича Лапинського (1900–1960), композитора, педагога, уродженця м. Умань Уманської міської громади Уманського району.

Лютий

- 170 років із початку антикріпосницького повстання «Київська козаччина» (1855), спрямованого проти політики російського уряду в Україні, яке відбулося на території сучасної Черкащини.
- 3 – 125 років від дня народження Федора Микитовича Куксенка (1900–?), вченого-селекціонера, кандидата сільськогосподарських наук, уродженця с. Суботів Чигиринської міської громади Черкаського району.
- 3 – 65 років газеті «Молодь Черкащини» (1960).
- 4 – 165 років із часу виходу у світ останнього прижиттєвого видання «Кобзаря» Тараса Григоровича Шевченка, виданого коштом Платона Симиренка (1860).

- 4 – 40 років із часу відкриття в м. Черкаси нового автовокзалу (1985).
- 6 – 95 років від дня народження Володимира Кузьмича Журавля (1930), художника, уродженця с. Яблунів Канівської міської громади Черкаського району.
- 8 – 95 років від дня народження Діани Гнатівни Петриненко (1930–2018), співачки, народної артистки України, уродженки с. Білоусівка Драбівської селищної громади Золотоніського району.
- 12 – 130 років від дня народження Оксани Трохимівни Павленко (1895–1991), художниці, майстрині монументального та станкового живопису, уродженки с. Валява Городищенської міської громади.
- 12 – 130 років від дня народження Мирона Борисовича Полякіна (1895–1941), віртуоза-скрипаля, педагога, уродженця м. Черкаси.
- 13 – 75 років від дня народження Валентини Степанівни Кутяніної (1950), хімікині, докторки технічних наук, професорки, уродженки м. Умань Уманської міської громади Уманського району.
- 15 – 85 років від дня народження митрополита Черкаського і Канівського Софронія (Дмитрук Дмитро Савич. 1940–2020).
- 15 – 100 років від дня народження Василя Кириловича Задорожного (1925–1995), вченого-економіста, уродженця с. Пединівка Шевченківської сільської громади Звенигородського району.
- 16 – 125 років від дня народження Симона Самійловича Рубіна (1900–1985), заслуженого діяча науки і техніки

України, колишнього викладача Уманського національного університету садівництва.

- 17 – 45 років від дня народження Наталії Сергіївни Мамчур (1980), майстрині художньої вишивки, доцентки Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.
- 18 – 125 років від дня народження оперної співачки Оксани Андріївни Петрусенко (1900–1940). Бувала в м. Черкаси.
- 18 – 160 років від дня народження Федора Петровича Різніченка (1865–1922), художника, уродженця с. Шевченкове Шевченківської сільської громади Звенигородського району.
- 18 – 170 років від дня народження Левка Платоновича Симиренка (1855–1920), помолога, фундатора наукового садівництва в Україні, уродженця с. Мліїв Мліївської сільської громади Черкаського району.
- 19 – 100 років від дня народження В'ячеслава Олександровича Кудіна (1925–2018), кінознавця та філософа, уродженця с. Терлиці Монастирищенської міської громади Уманського району.
- 19 – 105 років від дня народження Валентини Дмитрівни Болейко (1920–2001), заслуженої артистки України, колишньої жительки м. Черкаси.
- 19 – 135 років від дня народження Марії Іванівни Машір (1890–1944), співачки, актриси, уродженки м. Умань Уманської міської громади Уманського району.
- 21 – 175 років від дня народження Вікентія В'ячеславовича Хвойки (1850–1914), археолога, дослідника Середнього Подніпров'я, зокрема Черкащини.

- 24 – 85 років від дня народження Анатолія Миколайовича Туренка (1940–2020), доктора технічних наук, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, уродженця м. Кам'янки Кам'янської міської громади Черкаського району.
- 24 – 130 років від дня народження Дмитра Артемовича Май-Дніпровича (справж. – Майборода. 1895–1930), письменника, уродженця м. Черкаси.

Березень

- 395 років із часу повстання нереєстрових козаків та селян на Черкащині під керівництвом Т. Федоровича (Трясило. 1630) проти гніту уряду Речі Посполитої.
- 1 – 75 років від дня народження Володимира Павловича Уманова (1950), журналіста, краєзнавця, жителя м. Черкаси.
- 3 – 135 років від дня народження Герасима Онуфрійовича Нестеренка (псевд. – Орел. 1890–1946), військового та громадського діяча часів УНР, головного отамана Холодного Яру.
- 5 – 100 років від дня народження Івана Пилиповича Галушки (1925–2019), вченого-агронома, доктора сільсько-господарських наук, уродженця с. Студенець Бобрицької сільської громади Черкаського району.
- 5 – 85 років від дня народження Світлани Василівни Конової (1940–2016), ентомологині, докторки біологічних наук, уродженки м. Умань Уманської міської громади Уманського району.
- 6 – 160 років від дня народження Григорія Івановича Грушевського (1865–близько 1922), прозаїка, поета,

драматурга, громадського діяча, колишнього жителя м. Черкаси.

- 8 – 80 років від дня народження Олексія Федоровича Журавля (1945–2006), мистецтвознавця, уродженця с. Кривиця Маньківської селищної громади Уманського району.
- 10 – 130 років від дня народження Івана Леонтійовича Ле (Мойся. 1895–1978), письменника, уродженця с. Мойсинці (тепер с. Придніпровське) Іркліївської сільської громади Золотоніського району.
- 10 – 165 років від дня народження Порфирія Даниловича Демущього (1860–1927), фольклориста, хорового диригента, який у 1889–1918 рр. жив і працював у с. Охматів Баштєчківської сільської громади Уманського району.
- 11 – 80 років від дня народження Валентини Яківни Саввопуло (1945), народної артистки України, жительки м. Черкаси.
- 11 – 130 років від дня народження Василя Степановича Чучупаки (1895–1920), педагога, військовослужбовця, головного отамана Холодноярської Республіки, уродженця с. Мельники Медведівської сільської громади Черкаського району.
- 11 – 65 років Черкаському державному технологічному університету (1960).
- 14 – 60 років Черкаському ПАТ «Азот» (1965).
- 19 – 190 років від дня народження Василя Федоровича Симиренка (1835–1915), українського підприємця-цукровара, вченого, мецената, уродженця с. Мліїв Мліївської сільської громади Черкаського району.

- 21 – 135 років від дня народження Олексія Петровича Баранникова (1890–1952), вченого-індолога, сходознавця, уродженця м. Золотоноша Золотоніської міської громади Золотоніського району.
- 22 – 130 років від дня народження Василя Кириловича Авраменка (1895–1981), хореографа, актора, дослідника і знавця українського танцю, уродженця смт Стеблів Стеблівської селищної громади Звенигородського району.
- 25 – 145 років від дня народження Гаврила Макаровича Базильського (1880–1937), генерал-хорунжого Армії УНР, уродженця с. Соколівка Жашківської міської громади Уманського району.
- 26 – 100 років від дня народження Олексі Зосимовича Бакуменка (1925–1998), поета-сатирика, колишнього жителя м. Сміла Смілянської міської громади Черкаського району.
- 27 – 85 років від дня народження Анатолія Олексійовича Маняченка (1940), співака (бас-баритон), народного артиста України, уродженця м. Звенигородка Звенигородської міської громади Звенигородського району.
- 28 – 180 років від дня народження Олексія Олександровича Андрієвського (псевд. і крипт. – Андибер, Каневський А., Канівець Ол., А., А. Т-ий та ін. 1845–1902), історика, літератора, педагога, краєзнавця, громадського діяча, уродженця м. Канів Канівської міської громади Черкаського району.
- 30 – 85 років від дня народження Бориса Прокоповича Педченка (1940–2020), письменника, журналіста, уродженця с. Самгородок Ротмістрівської сільської громади Черкаського району.

- 30 – 125 років від дня народження Леся Гомона (справж. – Королевич Олександр Дмитрович. 1900–1958), письменника, фольклориста, журналіста, уродженця м. Черкаси.
- 31 – 95 років від дня народження Валентини Павлівни Жук (1930–2006), заслуженої журналістки України, колишньої завідувачки відділу обласної газети «Черкаський край».
- 31 – 110 років від дня народження Григорія Івановича Каляєва (1915–2000), вченого-геолога, уродженця м. Канів Канівської міської громади Черкаського району.

Квітень

- 1 – 100 років від дня народження Катерини Іванівни Піки (1925–1999), поетеси, уродженки м. Канів Канівської міської громади Черкаського району.
- 5 – 90 років від дня народження Василя Васильовича Ілляшенка (1935–2014), кінорежисера, сценариста, письменника, заслуженого діяча мистецтв України, уродженця с. Чехівка Іркліївської сільської громади Золотоніського району.
- 6 – 105 років від дня народження Григора Гюмушевича Акопяна (1920–1944), вірменського поета, який загинув при визволенні м. Шпола, почесний громадянин м. Шпола Шполянської міської громади Звенигородського району.
- 9 – 90 років від дня народження Тамари Панасівни Коломієць (1935–2023), поетеси, перекладачки, уродженки м. Корсунь-Шевченківський Корсунь-Шевченківської міської громади Черкаського району.
- 9 – 100 років від дня народження Валерії Андріївни Гуртовенко (1925–1997), поетеси, уродженки с. Житники Жашківської міської громади Уманського району.

- 11 – 55 років від дня народження Євгенії Сергіївни Марчук (1970), композиторки, педагогині, викладачки Черкаського музичного коледжу ім. С. С. Гулака-Артемовського.
- 13 – 105 років від дня народження Івана Никифоровича Степаненка (1920–2007), генерал-майора авіації, уродженця с. Нехайки Драбівської селищної громади Золотоніського району.
- 14 – 90 років від дня народження Юрія Петровича Тупицького (1935–2019), режисера, письменника, заслуженого діяча мистецтв України, уродженця с. Ворониці Іркліївської сільської громади Золотоніського району.
- 17 – 75 років від дня народження Михайла Костянтиновича Волкова (1950–2021), заслуженого працівника культури України, кандидата мистецтвознавства, колишнього жителя м. Корсунь-Шевченківський Корсунь-Шевченківської міської громади Черкаського району.
- 20 – 125 років з часу відкриття в м. Тальне народної бібліотеки (1900) та 90 років з часу організації Тальнівської районної бібліотеки (1930).
- 21 – 125 років від дня народження Олександра Назаровича Сороки (1900–1963), хорового диригента, народного артиста України, уродженця с. Хлипнівка Звенигородської міської громади Звенигородського району.
- 23 – 130 років від дня народження Лева Юстимовича Биковського (23.04.1895–11.02.1992), українського бібліографа, книгознавця, бібліотекознавця, історика, журналіста, уродженця с. Вільховець Звенигородської міської громади Звенигородського району.
- 26 – 185 років першому виданню «Кобзаря» Т. Г. Шевченка (1840).

Травень

- 50 років з часу відкриття Парку Перемоги в м. Черкаси (1975).
- 1 – 115 років від дня народження Бориса Леонідовича Купневського (1910–1995), українського живописця, педагога, уродженця м. Корсунь-Шевченківський Корсунь-Шевченківської міської громади Черкаського району.
- 3 – 120 років від дня народження Юрія Андрійовича Лавріненка (1905–1987), українського літературознавця, публіциста, критика, редактора, дослідника, уродженця с. Хижинці Лисянської селищної громади Звенигородського району.
- 5 – 95 років від дня народження Ніни Опанасівни Вірченко (1930), української науковиці, математикині, докторки фізико-математичних наук, професорки, уродженки с. Завадівка Селищенської сільської громади Звенигородського району.
- 7 – 100 років від дня народження Олега Івановича Колоші (1925), вченого-агрохіміка, фізіолога рослин, уродженця м. Черкаси.
- 7 – 160 років від дня народження Марка Федоровича Грушевського (1865–1938), педагога, етнографа, краєзнавця, уродженця с. Худоліївка Медведівської сільської громади Черкаського району.
- 9 – 135 років від дня народження Бориса Григоровича Левитського (1890–1953), вченого-зоотехніка, доктора сільськогосподарських наук, заслуженого діяча науки України, професора, уродженця м. Умань Уманської міської громади Уманського району.

- 13 – 90 років від дня народження Леоніда Степановича Кондратського (1935–2023), українського архітектора, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, колишнього жителя м. Черкаси.
- 15 – 95 років від дня народження Бориса Олександровича Верлінського (1930–2003), заслуженого працівника культури України, колишнього директора Черкаського театру ляльок, Почесного громадянина міста Черкаси.
- 16 – 35 років від дня народження Сергія Сергійовича Амброса (1990–2015), військовослужбовця, який загинув на сході України, уродженця м. Черкаси. У м. Черкаси вул. Орджонікідзе перейменували на вул. Сергія Амброса.
- 16 – 130 років від дня народження Тодосія Степановича Осьмачки (1895–1962), письменника, поета, перекладача, уродженця с. Куцівка Ротмістрівської сільської громади Черкаського району.
- 20 – 95 років від дня народження Лілії Павліни Шитової (1930–2016), журналістки, заслуженого працівника культури України, колишньої жительки м. Черкаси.
- 25 – 70 років від дня народження Володимира Володимировича Недяка (1955), фотохудожника, мистецтвознавця, історика, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, уродженця с. Вереміївка Іркліївської сільської громади Золотоніського району.
- 28 – Всеукраїнський День краєзнавства.

Червень

- 1 – 70 років Черкаській обласній філармонії (1955).

- 4 – 120 років від дня народження Михайла Тимофійовича Оратовського (1905–1966), вченого-селекціонера, лауреата Державної премії України (посмертно), уродженця с. Дубова Бабанської селищної громади Уманського району.
- 5 – 100 років від дня народження Олександра Де (Барчук Олександр Іванович. 1925–1998), українського поета, драматурга, видавця, уродженця с. Заячківка Христинівської міської громади Уманського району.
- 8 – 100 років від дня народження Михайла Степановича Забоченя (1925–2002), українського колекціонера, мистецтвознавця, уродженця м. Звенигородка Звенигородської міської громади Звенигородського району.
- 8 – 65 років від дня народження Ігоря Володимировича Забудського (1960–2021), українського поета, прозаїка, художника, лауреата обласної літературної премії «Берег надії» імені Василя Симоненка, уродженця м. Черкаси.
- 9 – 75 років від дня народження Миколи Григоровича Лихогруда (1950–2007), фахівця в галузі автоматизованих кадастрових систем, доктора технічних наук, професора, уродженця с. Мирне (до 2016 – Жовтневе) Іркліївської сільської громади Золотоніського району.
- 10 – 115 років від дня народження Федора Овксентійовича Моргуна (1910–1990), поета, який у 1972–1990 рр. жив і працював у м. Черкаси.
- 19 – 90 років від дня народження Рауфа Ахметовича Аблязова (1935–2019), доктора технічних наук, заслуженого діяча науки і техніки України, професора, президента Черкаського Східноєвропейського університету економіки і менеджменту.

- 20 – 105 років від дня народження Петра Дмитровича Тимошенка (1920–1984), мовознавця, кандидата філологічних наук, уродженця с. Вільховець Звенигородської міської громади Звенигородського району.
- 23 – 120 років від дня народження Олександра Карповича Касименка (1905–1971), доктора історичних наук, професора, уродженця с. Велика Бурімка Чорнобаївської селищної громади Золотоніського району.
- 24 – 165 років від дня народження Яна Гжегожа Станіславського (1860–1907), польського маляра-імпресіоніста, уродженця с. Вільшана Вільшанської селищної громади Звенигородського району.
- 25 – 95 років від дня народження Євгена Оксентовича Поповича (1930–2007), письменника, перекладача, філолога-германіста, уродженця с. Межирич Канівської міської громади Черкаської області.
- 27 – 70 років від дня народження Олександра Євгеновича Лисенка (1955), історика, доктора історичних наук, заслуженого діяча науки і техніки України, уродженця селища Катеринопіль Катеринопільської селищної громади Звенигородського району.
- 27 – 140 років від дня народження Антоніни Миколаївни Кудрицької (1885–1971), письменниці, фольклористки, колишньої жительки с. Будище Шевченківської сільської громади Звенигородського району.
- 28 – 80 років музею історії Корсунь-Шевченківської битви (1945).
- 30 – 70 років від дня народження Олександра Васильовича Ветрова (1955), історика, краєзнавця, уродженця м. Кам'янка Кам'янської міської громади Черкаського району.

Липень

- 1 – 85 років від дня народження Раїси Сергіївни Коритнюк (1940), провізорки, докторки фармацевтичних наук, уродженки м. Умань Уманської міської громади Уманського району.
- 2 – 100 років від дня народження Ольги Арсенівни Олійник (1925–2001), професорки, докторки фізико-математичних наук, академікині, уродженки с. Матусів Матусівської сільської громади Звенигородського району.
- 5 – 90 років від дня народження Володимира Григоровича Коляденка (1935–2013), лікаря-дерматовенеролога, доктора медичних наук, професора, уродженця с. Буда-Горобіївська Степанецької сільської громади Черкаського району.
- 5 – 85 років від дня народження Віктора Михайловича Співака (1940–2021), живописця, графіка, різьбяр, жителя м. Черкаси Черкаської міської громади.
- 8 – 125 років від дня народження Юрія Корнійовича Смолича (1900–1976), письменника, журналіста, театрального критика, уродженця м. Умань Уманської міської громади Уманського району.
- 9 – 95 років від дня народження Валентина Тихоновича Черепіна (1930–2020), доктора фізико-математичних наук, уродженця м. Черкаси Черкаської міської громади Черкаського району.
- 11 – 85 років від дня народження Олександра Борисовича Зеленька (1940–2007), поета, уродженця с. Степанки Спепанківської сільської громади Черкаського району.
- 11 – 90 років від дня народження Анатолія Сергійовича Лакєєва (1935–1989), фахівця в галузі ливарного вироб-

ництва, доктора технічних наук, уродженця м. Корсунь-Шевченківський Корсунь-Шевченківської міської громади Черкаського району.

- 12 – 105 років від дня народження Павла Максимовича Федченка (1920–2002), літературознавця, шевченкознавця, доктора філологічних наук, уродженця с. Носачів Ротмістрівської сільської громади Черкаського району.
- 13 – 95 років від дня народження Петра Миколайовича Жука (1930–2018), журналіста, прозаїка, заслуженого журналіста України, колишнього жителя м. Черкаси Черкаської міської громади Черкаського району.
- 16 – 75 років від дня народження Олександра Миколайовича Деньги (1950), голови Черкаського обласного осередку Національної спілки кінематографістів України, заслуженого працівника культури України, почесного громадянина міста Черкаси, жителя м. Черкаси Черкаської міської громади Черкаського району.
- 23 – 80 років від дня народження Івана Йосиповича Лавріненка (1945), художника декоративно-прикладного мистецтва, письменника, жителя м. Черкаси Черкаської міської громади Черкаського району.
- 21 – 30 років із часу створення Кам'янського державного історико-культурного заповідника (1995). м. Кам'янка Кам'янської міської громади Черкаського району.
- 26 – 90 років від дня народження Георгія Антоновича Урсатія (1935–2016), архітектора, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, автора багатьох споруд у м. Черкаси.
- 26 – 125 років від дня народження Гаврила Михайловича Пустовійта (1900–1947), художника-графіка, ілюстратора,

педагога, уродженця с. Межиріч Канівської громади Черкаського району.

- 28 – 135 років від дня народження Пантелея Климентійовича Махині (1890–1922), поета, уродженця с. Валява Городищенської міської громади Черкаського району.
- 31 – 175 років від дня народження Сергія Андрійовича Подолинського (1850–1891), громадського й політичного діяча, економіста, лікаря, публіциста, уродженця с. Ярославка Лип'янської сільської громади Звенигородського району.

Серпень

- 95 років Черкаському медичному коледжу (тепер – Черкаська медична академія) (1930) м. Черкаси.
- 95 років Уманському державному педагогічному університету імені Павла Тичини (1930).
- 3 – 55 років від дня народження Олександра Григоровича Шамрая (1970), історика, краєзнавця, доцента, почесного краєзнавця України, заступника голови Черкаської обласної державної адміністрації, уродженця м. Кам'янка Кам'янської міської громади Черкаського району.
- 8 – 95 років від дня народження Ганни Андріївни Мальованої (1930–2001), живописиці, уродженки м. Кам'янка Кам'янської міської громади Черкаського району.
- 10 – 135 років від дня народження Макара Олександровича Кушніра (1890–1951), громадсько-політичного діяча, журналіста, члена Української Центральної Ради, одного із співзасновників ОУН, уродженця м. Черкаси.

- 11 – 170 років із часу відкриття першого плавучого мосту через Дніпро поблизу м. Черкаси (1855).
- 12 – 85 років від дня народження Вадима Федоровича Мицика (1940–2023), етнографа, краєзнавця, журналіста, заслуженого працівника культури України, колишнього жителя м. Звенигородка Звенигородської міської громади Звенигородського району.
- 12 – 85 років від дня народження Лідії Григорівни Попової (1940), заслуженої артистки України, актриси Черкаського академічного обласного музично-драматичного театру імені Т. Г. Шевченка.
- 12 – 135 років від дня народження Віктора Івановича Маньківського (1890–?), журналіста, письменника, уродженця с. Харківка Маньківської селищної громади Уманського району.
- 15 – 60 років із часу газифікації м. Черкаси (1965).
- 18 – 60 років від дня народження Ігоря Федоровича Момота (1965–2014), генерал-майора, заступника начальника східного регіонального управління Державної служби України, який загинув на сході України. Похований у м. Черкаси вул. Луначарського перейменована на вул. Генерала Момота.
- 18 – 40 років від дня народження Олександра В'ячеславовича Маламужа (1985–2014), військовослужбовця, який загинув на сході України, уродженця м. Черкаси. У м. Черкаси вул. О. Невського перейменована на вул. Олександра Маламужа.
- 19 – 100 років від дня народження Якова Павловича Прилипка (1925–1978), історика, етнолога, археолога, перекладача, уродженця с. Прохорівка Ліпльвської сільської громади Черкаського району.

- 20 – 100 років із часу утворення Державного музею-заповідника Тараса Григоровича Шевченка у м. Канів (нині – Шевченківський національний заповідник. 1925).
- 21 – 75 років від дня народження Миколи Миколайовича Петрини (1950–2017), заслуженого артиста України, колишнього керівника-засновника ансамблю народної музики «Росава» Черкаської обласної філармонії.
- 27 – 90 років від дня народження Григорія Макаровича Колоса (1935–2016), художника декоративної кераміки, педагога, уродженця м. Шпола Шполянської міської громади Звенигородського району.
- 27 – 90 років від дня народження Миколи Дементійовича Малярчука (1935), живописця, уродженця с. Вороне Жашківської міської громади Уманського району.
- 29 – 85 років від дня народження Миколи Федоровича Калашника (1940), живописця, уродженця м. Сміла.

Вересень

- 8 – 85 років від дня народження Миколи Івановича Борща (1940), краєзнавця, поета, жителя м. Черкаси.
- 11 – 130 років від дня народження Олександра Васильовича Носаченка (1895–1969), музейного працівника, орнітолога, краєзнавця, засновника природничого відділу Уманського краєзнавчого музею, уродженця м. Тальне Тальнівської міської громади Звенигородського району.
- 12 – 150 років від дня народження Олександра Антоновича Кошиця (1875–1944), композитора, диригента, уродженця с. Ромашки Канівського повіту, дитинство якого минуло в с. Тарасівка Шевченківської сільської громади Звенигородського району.

- 16 – 95 років від дня народження Василя Павловича Євича (1930–1994), художника, уродженця с. Багва Буцької селищної громади Уманського району.
- 16 – 100 років від дня народження Михайла Семеновича Грицяя (1925–1988), літературознавця, фольклориста, уродженця с. Бачкурине Монастирищенської міської громади Уманського району.
- 22 – 105 років від дня народження Михайла Федоровича Усатенка (1920–1995), педагога, краєзнавця, журналіста, заслуженого учителя України, уродженця с. Вишнопіль Тальнівської міської громади Звенигородського району.
- 22 – 185 років ПАТ «Смілянський машинобудівний завод» (1840).
- 23 – 125 років від дня народження Ісаака (Іцика) Соломоновича Фефера (1900–1952), єврейського поета, драматурга, громадського діяча, уродженця м. Шпола Шполянської міської громади Звенигородського району.
- 26 – 135 років від дня народження Івана Васильовича Полтавця-Остряниці (1890–1957), військового й політичного діяча, наказного отамана Вільного Козацтва України, уродженця с. Балаклея Балаклеївської сільської громади Черкаського району (за іншими даними – с. Суботів Чигиринської міської громади Черкаського району).
- 26 – 140 років від дня народження Всеволода Михайловича Зуммера (1885–1970), археолога, мистецтвознавця, уродженця м. Тальне Тальнівської міської громади Звенигородського району.
- 28 – 90 років від дня народження Володимира Михайловича Хоменка (1935), журналіста, краєзнавця, уродженця с. Заліське Тальнівської міської громади Звенигородського району.

- 29 – 180 років від дня народження Івана Карповича Карпенка-Карого (справж. –Тобілевич Іван Карпович; ін. псевд.: Гнат Карий, Тугай, Адаменко. 1845–1907), драматурга, актора, громадського діяча, який неодноразово бував із гастролями на Черкащині, зокрема в м. Умань.

Жовтень

- 6 – 95 років Уманському агротехнічному коледжу (1930).
- 7 – 195 років від дня народження Сергія Федоровича Грушевського (1830–1901), педагога, публіциста, організатора народної освіти, уродженця м. Чигирин Чигиринської міської громади Черкаського району.
- 8 – 75 років від дня народження Людмили Анатоліївни Лисенко (1950), художниці декоративного ткацтва, уродженки с. Юрківка Ватутінської міської громади Звенигородського району.
- 8 – 135 років від дня народження Михайла Івановича Кутинського (1890–1974), краєзнавця, прозаїка, уродженця с. Зарубинці Монастирищенської міської громади Уманського району.
- 11 – 120 років від дня народження Олександра Степановича Павлова (1905–1969), живописця, уродженця м. Золотоноша Золотоніської міської громади Золотоніського району.
- 13 – 110 років від дня народження Надії Омелянівни Квасниці (1915–2008), співачки, педагогині, уродженки с. Кислівка Мокрокалігирської сільської громади Звенигородського району.

- 14 – 65 років від дня народження Володимира Миколайовича Яковця (1960), художника, викладача Черкаської дитячої художньої школи імені Д. Г.Нарбута.
- 18 – 155 років від дня народження Володимира Васильовича Різниченка (псевд. – Валентій. 1870–1932), геолога, природознавця, поета, художника-карикуриста, мандрівника, дослідника Канівських дислокацій.
- 18 – 120 років від дня народження Дмитра Митрофановича Гринця (1905–1993), художника, графіка, уродженця м. Золотоноша Золотоніської міської громади Золотоніського району.
- 19 – 115 років від дня народження Івана Федосійовича Лисенка (1910–2002), військового диригента, педагога, уродженця с. Старосілля Мліївської сільської громади Черкаського району.
- 25 – 100 років від дня народження Василя Іларіоновича Пазича (1925–1997), оперного співака, народного артиста України, уродженця с. Тарасівка Шевченківської сільської громади Звенигородського району.
- 25 – 100 років від дня народження Олександра Миколайовича Алабовського (1925–1997), вченого-механіка, доктора технічних наук, професора, уродженця м. Звенигородка Звенигородської міської громади Звенигородського району.
- 28 – 105 років від дня народження Михайла Федоровича Пономаренка (1920–2010), краєзнавця, педагога, громадського діяча, заслуженого учителя України, уродженця с. Підставки Гельмязівської сільської громади Золотоніського району.
- 29 – 125 років від дня народження Степана Федоровича Бена (справж. – Бендюженко. 1900–1937), поета, уродженця

с. Лозуватка Шполянської міської громади Звенигородського району.

Листопад

- 3 – 70 років від дня народження Андрія Івановича Завгороднього (1955), вченого в галузі ветеринарної медицини, професора, уродженця с. Кропивна Золотоніської міської громади Золотоніського району.
- 5 – 60 років Черкаському тролейбусному парку (1965).
- 6 – 120 років від дня народження Дмитра Федоровича Головка (1905–1978), майстра народно-декоративного мистецтва, кераміста, народного художника України, уродженця м. Умань Уманської міської громади Уманського району.
- 7 – 60 років із дня першої вистави в Черкаському академічному театрі ляльок (1965).
- 7 – 80 року від дня народження Євгена Івановича Кухарця (1945–1987), хорового диригента, композитора, народного артиста України, колишнього керівника Черкаського академічного заслуженого українського народного хору.
- 8 – 105 років від дня народження Леоніда Мусійовича Корецького (1920–1997), економгеографа, доктора економічних наук, професора, уродженця м. Умань Уманської міської громади Уманського району.
- 8 – 90 років від дня народження Володимира Івановича Лузана (1935–2009), легкоатлета, заслуженого тренера України, уродженця м. Черкаси.
- 8 – 190 років від дня народження Готфрида Йосиповича Оссовського (1835–1897), геолога, археолога, краєзнавця

Волині, уродженця с. Козарівка Бобрицької сільської громади Черкаського району.

- 12 – 200 років від дня народження Михайла Єгоровича Ващенко-Захарченка (1825–1912), вченого, математика, педагога, уродженця с. Маліївка Золотоніської міської громади.
- 12 – 145 років Першій міській гімназії м. Черкаси (1880).
- 22 – 105 років від дня народження Миколи Єфремовича Сиваченка (1920–1988), фольклориста, літературознавця, доктора філологічних наук, уродженця с. Ямпіль Катеринопільської селищної громади Звенигородського району.
- 25 – 55 років із часу створення Меморіального музею родини Симиренків (1970) у с. Мліїв Мліївської сільської громади Черкаського району.
- 25 – 90 років від дня народження Юлії Петрівни Гамової (1935), бандуристки, народної артистки України, уродженки с. Бубнівська Слобідка Піщанської сільської громади Золотоніського району.
- 26 – 90 років від дня народження Івана Тимофійовича Гука (1935–2000), заслуженого лікаря України, Почесного громадянина міста Черкаси, колишнього лікаря-уролога Першої черкаської міської лікарні.
- 27 – 65 років з часу заснування Літературно-меморіального музею І. С. Нечуя-Левицького (1960) у смт Стеблів Стеблівської селищної громади Звенигородського району.
- 30 – 90 років від дня народження Дмитра Семеновича Чередниченка (1935–2021), поета, прозаїка, перекладача, мистецтвознавця, уродженця с. Межиріч Канівської міської громади Черкаського району.

Грудень

- 105 років Черкаському кооперативному економіко-правовому коледжу (1920).
- 2 – 35 років від дня народження Богдана Ігоровича Каравайського (1990–2014), військовослужбовця, який загинув на сході України, уродженця м. Черкаси. У м. Черкаси один із провулків носить ім'я молодшого сержанта Каравайського.
- 3 – 85 років від дня народження Івана Семеновича Косенка (1940–2022), доктора біологічних наук, професора, заслуженого працівника культури України, колишнього директора Національного дендрологічного парку «Софіївка» в м. Умань Уманської міської громади Уманського району.
- 3 – 45 років від дня народження Михайла Івановича Мальованого (1980), економіста, доктора економічних наук, проректора з науково-педагогічної роботи Уманського національного університету садівництва.
- 8 – 45 років від дня народження Ірени Карпи (1980), письменниці, журналістки, співачки, телеведучої, уродженки м. Черкаси.
- 9 – 105 років від дня народження Миколи Степановича Заноздри (1920–1999), лікаря-кардіолога, доктор медичних наук, заслуженого діяча науки і техніки України, уродженця м. Канів Канівської міської громади Черкаського району.
- 15 – 55 років від дня народження Максима Юрійовича Степанова (1970), журналіста, краєзнавця, кандидата історичних наук, жителя м. Черкаси.

- 17 – 75 років від дня народження Феофана Феофановича Білецького (1950–2024), письменника-публіциста, краєзнавця, заслуженого журналіста України, колишнього жителя м. Звенигородка Звенигородської міської громади Звенигородського району.
- 17 – 125 років від дня народження Івана Івановича Чабаненка (1900–1972), режисера, педагога, заслуженого діяча мистецтв України, уродженця м. Чигирин Чигиринської міської громади Черкаського району.
- 18 – 85 років від дня народження Ніни Михайлівни Клименко (1940), мистецтвознавиці, заслуженого працівника культури України, жительки м. Черкаси.
- 25 – 90 років від дня народження Андрія Миколайовича Кандиби (1935), вченого-економіста, доктора економічних наук, уродженця с. Чорна Кам'янка Іванківської сільської громади Уманського району.
- 25 – 110 років від дня народження Андрія Легота (Ворушило Андрій Тодосійович. 1915–2003), поета, перекладача, лауреата премії Української Могилянсько-Мазепинської академії наук, уродженця м. Корсунь-Шевченківський Корсунь-Шевченківської міської громади Черкаського району.
- 27 – 430 років від дня народження Богдана Михайловича Хмельницького (1595–1657), гетьмана України, провідника національно-визвольної боротьби середини XVII ст., уродженця с. Суботів Чигиринського міської громади Черкаського району.
- 29 – 105 років від дня народження Олексія Федоровича Фіщенко (1920–2010), графіка, народного художника України, заслуженого діяча мистецтв України, уродженця м. Умань Уманської міської громади Уманського району.

26 березня
100 років від дня народження
поета-сатирика О. З. Бакуменка
(26.03.1925–02.11.1998)

*Пережив я лихоліття,
В Берлін прийшов пішки.
І вам пишу, щирі люди,
Байки та усмішки.
Нема в мене «жигулів»
Ні яхти, ні вілли...
Із пошаною до вас –
Бакуменко з Сміли.*

Олекса Бакуменко¹

Відомий на Черкащині (і не тільки) поет-гуморист, сатирик Олекса Бакуменко народився 26 березня 1925 року в селянській родині на хуторі Шевченків, що на Смілянщині.

У Олекси Зосимовича був багатий життєвий досвід. Під час Другої світової війни юнаком працював на спорудженні оборонних рубежів. Потім – школа фабрично-заводського навчання, робота на одному з оборонних заводів, у пересувних авіамайстернях на ремонті бойових літаків.

Після перемоги над ворогом довелося працювати на будівництві теслярем, арматурником, а у Смілі на машинобудівному заводі багато років трудився молотобійцем. Без відриву від виробництва здобув середню освіту.

Гумористично-сатиричні твори почав писати в 1960-х роках, переписував від руки, поширював серед друзів. Згодом з'явилися публікації Бакуменка в періодиці району й області.

Селянський хлопчина змалечку підмічав людські й суспільні вади, таврував їх дотепним та гострим словом. Він приятелював із Василем Симоненком і Олександром Ковінькою. Патріарх українського гумору, відомий сміхотворець Олександр Ковінька

¹ Бакуменко О. З. Про красу і ковбасу. Сміла, 1995. С. 2.

став вчителем, радником і наставником для звичайного робітника. Вони познайомилися, коли Олександр Іванович у 1977 році побував із бригадою письменників на Черкащині. Саме тоді й запримітив гуморист талановитого автора. І йому «поради навівав». Ось як писав про це Олександр Ковінька: «Давав і відчував: мій друг по перу мої навівання серйозно, красно і чесно сприймав. Без сумніву маю надію – росте здібний гуморист. І – виросте!»

Не помилився письменник. Без перебільшення можна сказати, що вчитель подарував і свою ковінку робітникові-гумористу. Його гуморески, байки, фейлетони часто з'являються на сторінках районної, обласної преси, республіканських газет і журналів.

А коли у травні 1980 року «Робітнича газета» познайомила читачів із поетом, назвавши статтю «Олекса Бакуменко з невідкладної сатиричної допомоги», то посипалися тоді листи Олексі Зосимовичу і додому, і в редакцію міськрайонної газети, і на роботу. А трудився він слюсарем-інструментальником у професійно-технічному училищі.

Якраз у ту пору колектив редакції вирішив створити в газеті куточок сатири та гумору під рубрикою «Ковінькою!». Редагувати його доручили Олексі Зосимовичу. І він успішно впорався з обов'язками завідувача позаштатного відділу сатири і гумору редакції газети «Червоний стяг». Полюбилися читачам публікації відділу. Як до свого радника та друга надсилали вони листи про недоліки в різних галузях народного господарства.

І всюдишуща «Ковінька» знаходила місце для будь-якого критичного сигналу. Які тільки теми не піднімалися на сторінках газети! Але перш ніж надрукувати їх, сам завідувач детально розслідував наведені факти, а тоді вже бив у ціль. І не помилявся.

В особі Олекси Бакуменка ми маємо зрілого талантом митця, чесну, порядну людину і громадянина, який своїм словом боровся з ледарями й п'яницями, моральними розпусниками й демагогами, усім тим мотлохом і непотребом, що заважає людям нормально жити.

Діапазон тем його творів у віршах і прозі вельми широкий та різноманітний – від гумору на побутово-моральні теми до політичної сатири.

Зовсім незначна частина їх, зібрана в окремій книжечці, засвідчить читачам яскраву веселу мозаїку творчості обдарованого автора. Це гумор від народу і для народу. Безпосередній, щирий та водночас оригінальний, Бакуменський, якого ні з яким іншим не переплутаєш.

Десятки років Олекса Зосимович вів у Смілянській міській районній газеті сатирично-гумористичний розділ, спочатку в «Червоному стягові» – «Ковінькою», а потім у «Смілянських обряях» – «Бакуменкові припарки». Йому писали, до нього йшли за порадою та допомогою, його впізнавали на вулицях міста, зупиняли, просили щось «веселеньке», щось «гостреньке» почитати, бо яким би тяжким, яким безрадіним не було наше життя, а людині хочеться відвести душу, посміятися, підбадьоритися.

Гуморист завжди стверджував: здоровше з гумором живеться. І хоч самому іноді було не з медом, але він сміявся і говорив, що знайомий сатирик дав йому рецепт довголіття та й відкрив його таємницю. Виявляється, що п'ять хвилин сміху замінюють людині сім грамів масла, десять грамів м'яса, чотири – ікри (кабачкової) і три грами горілки.

Натхнення Олекса Зосимович знаходив серед людей, на рідній землі, у неповторних трудових буднях. І про пережите, передумане завжди намагався писати просто, дохідливо. Незабутнє враження справляли твори, почуті з уст самого автора. До речі, читав їх усі напам'ять. А декламував Бакуменко справді артистично, натхненно та весело, по-молодечому завзято.

Помер Олекса Бакуменко 2 листопада 1998 року в м. Сміла.

Талант, душа гумориста виростили й міцніли від глибин народного кореня, від його характерництва, його сміхових традицій. Де б не був Олекса Зосимович, в які б скрути не потрапляв, – із ним всюди, у ніжній і добрій душі, жило веселе слово. Ним він захищав, боронив скривджених, ображених, принижених. Твори гумориста переписували від руки, поширювали між людей, додаючи авторитету, шани й любові. Бо саме їм – простим трудівникам рідної землі – служило дотепне й гостре перо Олекси Бакуменка.

Література

Твори **О. З. Бакуменка**

Про красу і ковбасу / Бакуменко О. З. – Сміла : Тясмин, 1995. – 68 с.

Секс і сало : сатира і гумор. / Бакуменко О. З. – Сміла : Тясмин, 1999. – 45 с.

Про **О. З. Бакуменка**

Бакуменко Олекса : [біогр. довідка, поезії] // Мелодії джерел : поезія, проза, гумор, сатира літераторів Смілянщини / уряд. А. Горбівненко. – Сміла, 2002. – С. 309–316.

Гирич, В. Яскраві грані / В. Гирич // Черкас. правда. – 1985. – 23 берез. (№ 68). – С. 4 : фот.

Добролюб, А. Не тільки про красу / А. Добролюб // Черкас. край. – 1994. – 16 лип. (№ 80). – С. 8 : фот.

Єременко, М. Олекса Бакуменко з невідкладної сатиричної допомоги / М. Єременко // Робітн. газ. – 1980. – 25 трав. (№ 121). – С. 4.

* * *

Бакуменко Олекса Зосимович // Поліщук В. Літературна енциклопедія Черкащини. – Черкаси, 2020. – Т. 1 : А–К. – С. 45.

5 липня
85 років від дня народження
живописця, графіка, карбувальника,
різьбяра, реставратора В. М. Співака
(05.07.1940–2021)

Ім'я Віктора Михайловича Співака добре відоме не лише на Черкащині, а й за її межами. Віктор Співак – відомий черкаський художник, член Національної спілки архітекторів України. Живописець, графік, карбувальник, різьбяр, реставратор, плідно працював у монументально-декоративному та декоративно-прикладному мистецтві.

Народився 5 липня 1940 року на Вінниччині, ще змалку виявив велику любов до малювання. Особливо віддавав перевагу різьбленню по дереву. 1962 року закінчив відділ художньої обробки дерева в Косівському училищі прикладного та декоративного мистецтва. Одержавши чудову освіту у Львівському інституті декоративно-прикладного мистецтва, Віктор Співак отримав призначення в Черкаси, де натхненно працював.

На Черкащині як художник виконав декілька десятків декоративних та тематичних робіт у техніках маркетрі, мозаїки, карбування, кованого металу в інтер'єрах та фасадах державних установ. Слід зауважити, що саме Віктор Михайлович віродив на наших теренах техніку маркетрі (мозаїка зі шматочків дерева різних порід), яка близька до інтарсії. У цій техніці оздоблено фое Палацу «Дружба народів», поштові відділення в багатьох райцентрах області.

Художник майстерно володів технікою карбування. Першу чеканку зробив ще студентом – це був портрет Данила Галицького. А зараз його чеканкою прикрашені Будинок вчителя, бібліотека імені Лесі Українки в м. Черкаси, бібліотеки в районних центрах області.

Твори Віктора Співака вражають різними техніками, майстерністю виконання. Тематика його робіт тісно пов'язана з історією України. Це і Трипілля, і епоха Київської Русі. Як маляр він працював у жанрах пейзажу, натюрморту – у техніках олії, темпері, акварелі. Улюбленим жанром художника був пейзаж. Із 1957 року (період навчання в Косові) митець був закоханий в

Карпати. Кожну осінь він з етюдником приїжджав у гори і майже на одному подиху створював картини, які вирізнялися простотою та природністю композицій, пленерним характером письма.

Складовою частиною художнього доробку митця є графіка, у якій домінують ескібри, виконані в техніці лінориту. У жодному зі знаків, а їх понад 100, митець не повторився.

Віктор Співак був людиною надзвичайно творчою і талановитою. Джерелом натхнення для художника були українська історія, багаті традиції народної творчості, сьогодення. Своїм досвідом і знаннями митець щедро ділився з багатьма поколіннями студентів Черкаського художньо-технічного коледжу. Твори неодноразово експонувалися на міських, обласних та всеукраїнських виставках.

Відійшов у засвіти відомий живописець Віктор Співак у 2021 році.

Література

Твори В. М. Співака

Витинанки в декоративно-прикладному та образотворчому мистецтві України : [метод. вказівки для студентів ВНЗ] / [Співак В. М., Фізер І. В. ; Черкас нац. ун-т ім. Б. Хмельницького, Черкас. худож.-техн. коледж.] – Черкаси : Вид-во від ЧНУ, 2009. – 60 с.

Мистецтво ескібри : альб.-кат. декор.-граф. знаків худож. України / [В. М. Співак] ; Черкас. худож.-техн. коледж. – Черкаси : [Б. в.], 2010. – 63 с.

Про В. М. Співака

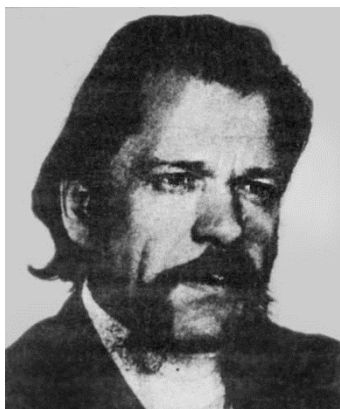
Віктор Співак символи України уміє творити й на кухонному столі : [Черкас. худож. В. Співак] // Черкас. край. – 2012. – 20 черв. (№ 48). – С. 23.

Плюхіна, О. Карпатські мотиви Віктора Співака / Ольга Плюхіна // Черкас. край. – 2005. – 20 лип. (№ 52). – С. 6.

Плюхіна, О. Чарівний світ Віктора Співака : [про ювілейну вист. черкас. худож.] / Ольга Плюхіна // Місто. – 2010. – 13 жовт. (№ 42). – С. 8–9.

Плюхіна, О. О. Щедрий дар Віктора Співака / Плюхіна О. О. // Музейний альманах : наук. матеріали: ст., нариси, есе / Черкас. обл. худож. музей ; [наук. ред. О. Д. Гладун, О. А. Пушонкова]. – Черкаси, 2010. – Вип. 1. – С. 90–91.

Ребякова, Н. Відчуття краси рідної землі : [до 70-річчя черкас. худож. В. Співака] / Наталія Ребякова // Місто. – 2010. – 8 груд. (№ 50). – С. 12.

**100 років від дня народження
письменника
Олександр Де
(05.06.1925–05.07.1998)**

*Холодний вітер з України
Приніс з пожарищ гар гіркий.
Скільки вже раз в твоїх руїнах
Проходить поводитир чужий?
А ти не впала на коліна, –
І з цього веселись, радій!...*

О. Де²

Ім'я письменника Олександра Де маловідоме в Україні, адже його життя минуло за кордоном. Він писав, бо не міг не писати, а творчу наснагу давала рідна земля.

Олександр Іванович Барчук (Олександр Де – літературний псевдонім) народився 5 червня 1925 року у с. Заячківка Христинівської територіальної громади Уманського району в родині сільського вчителя. На два роки раніше, ніж ровесники, пішов у перший клас у с. Ухожа. Пізніше навчався у школах с. Ягубець, Заячківка, Аполянка, Дубова, Оксанина, де й 15 червня 1941 року отримав атестат із відзнакою про закінчення десятирічки, а 22 червня розпочалася війна.

26 березня 1942 року німецькі окупанти вивезли його разом зі старшою сестрою Марією на примусові каторжні роботи до Баварії. Там працював у копальнях, після звільнення розшукав сестру, яка на той час проживала у Польщі. Повернутися на Батьківщину уже не мав змоги. Родина Барчуків виявилася роз'єднаною навпіл: на Уманщині лишилися мати, середня і наймолодша сестри, а в еміграції опинилися Олександр, старша сестра й батько.

Із Польщі Олександр Іванович знову повертається в Німеччину. Після закінчення війни залишився в таборах біженців. Перебуваючи Шляйсгаймі біля Мюнхена, почав студії філософії та психології в Українському Вільному Університеті. Одночасно

² Де О. Пісня серця. Лондон : Чайка, 1964.143 с.

викладав англійську мову в українській гімназії в таборі для переміщених осіб.

У липні 1948 року переїжджає до Британії, де закінчує заочний курс журналістики. Був підприємцем, проте професійним заняттям завжди була література, а комерція – розвагою.

Із 1951 року проживав у Лондоні, де закінчив Школу драматичного мистецтва, працював редактором місячника «Вісник». У лондонському видавництві «Чайка» опублікував більше десятка віршових збірок, зокрема «Пісня серця», «Живі легенди», «Роздуми», «Під чужим небом», «Пророк» та інші. У березні 1975 року Олександр Де залишає свій бізнес і цілком віддається праці на ниві літератури.

Особливий вплив на формування світогляду письменника справив його батько. Іван Барчук писав п'єси про життя українського народу у 1920–1942 роках, у Лондоні за сприяння сина вони були надруковані видавництвом «Чайка». Як писав поет: «Він був батьком, приятелем і учителем. Він передав мені усе, що є найкращим: козацькі родинні чесноти, високу мораль і розумну любов до рідного народу». Батько письменника на прохання хворої дружини повертається в Україну. У 1975 році трагічно загинув у с. Оксанино Уманського району, тоді ж були конфісковані всі його рукописи. В Україні творчість Івана Барчука зовсім невідома.

Більшість творів Олександра Де присвячена саме Україні. Письменник, на думку автора, мусить писати правду, намагатися зробити щось для Батьківщини.

Поезії нагадують народні пісні мелодійністю, дієслівними римами, образами, символами, традиційними епітетами, використанням жанрів, притаманних усній народній творчості.

Перегортаючи збірки Олександра Де, дивуєшся мові – кольоритній, запашній, щиро наддніпрянській. Здається, автор постійно пірнає в живе мовне море свого народу, насправді ж він не ступав на рідну землю півстоліття. Проте, як свідчать вірші, усі ці роки митець не полишає Україну ні на мить.

Один із головних мотивів його творчості – ностальгічне замилування рідним краєм, інтимна розмова-сповідь крізь простір і час зі своїм родом, найдорожчими односельцями, найріднішими краєвидами, першою, назавше втраченою разом з отчим краєм, коханою.

Особливу увагу письменник приділяє осмисленню історичної долі України, дошукується причин її півтисячолітнього поневолення, висловлює непохитну впевненість, що «виростають нові Богдани».

У спадщині Олександра Де знаходимо 16 окремих видань його творів (із них три – англомовні), крім того, залишилися неопублікованими дві збірки поезії («Біле суцвіття» і «Соняшна дитина»), повісті «Новий світ», «Діти степу», «Коли гуси не верталися з вирію», «Подорож у невідоме», «Потоп», драми «Знову цвітуть каштани», «Молода принцеса» та інші.

Пережиті роки, сповнені по вінця творчою роботою душі, бурхлива багатогранна діяльність засвідчують: Олександр Де – поет, маляр, мислитель, одержимий шукач Господньої істини, свідомий українець – із честю виконав дану колись обітницю.

Творчість Олександра Де – цікава й багатогранна. Наскрізною є тема України. Позбавлений Батьківщини, письменник намагався відтворити її у своїх творах, хоч пером бути їй корисним, був певен, що колись його твори прийдуть на рідну землю.

Він вірив, він знав, що його Україна буде! До цього прагнув всіма силами. Здібності бізнесмена й талант поета дали Олександрю Де змогу досягти висот. Він був знаним в Англії письменником, під Лондоном купив собі хутір і перетворив його на острівець України на далекому Альбіоні. Росли там такі ж, як і в нас, садки вишневі, а вночі скидалися в чистих озерах великі карасі. І вбрання його оселі українське. Із ним були дружина, мудра і чарівна Аїда, уже дорослі діти Ольга й Володимир. А в серцях їхніх жила любов до отчого краю.

Помер письменник 5 липня 1998 року, коли перебував в Україні. Похований у с. Коржовий Кут Уманського району.

Література

Твори Олександра Де

Живі легенди / Олександр Де. – Лондон : Чайка, 1965. – 144 с.

Калиновий вітраж / Олександр Де // Дзвін. – 1991. – № 4. – С. 6–9.

Пісня серця / Олександр Де. – Лондон : Чайка, 1964. – 143 с.

Повертаються гуси додому... / О. Де // Літ. Україна. – 1992. – 25 черв. (№ 25). – С. 7.

Поезії / Олександра Де // Трибуна. – 1993. – № 7. – С. 41–43.

Рибалка : [казка] / Олександр Де // Криничка : антологія творів письменників Черкащини для дітей та юнацтва : в 2 т. / авт.-упоряд. В. Коваленко. – Черкаси, 2009. – Т. 1. – С. 256–268.

Стежками долі і весни / Олександр Де // Дзвін. – 1995. – № 7. – С. 17–20.

Треба вилікувати душу : листи з Англії / О. Де // Голос України. – 1992. – 8 трав. (№ 84). – С. 10.

Про Олександра Де

Валуєв, Ю. «Балансую дух і тіло» / Ю. Валуєв // Вісті з України. – 1992. – 7-13 трав. (№ 20). – С. 5.

Пахаренко, В. «У людській підведусь поставі...» / Василь Пахаренко // Рідні голоси з далеких далей : статті / упоряд. В. Т. Поліщук. – Черкаси, 2000 – С. 138–140.

Те саме // Холод. Яр : часопис. – Черкаси, 1996. – Число 4. – С. 58–60.

* * *

Де Олександр // Поліщук В. Літературна енциклопедія Черкащини. – Черкаси, 2020 – Т. 1 : А–К. – С. 306–307.

Барчук Олександр Іванович // Письменники Уманщини : (довід.-антол.) : ст., бібліогр. матеріали, вірші, проза, літературознав. есеї / за ред. М. С. Павленка. – Умань, 2011. – С. 13–17.

12 вересня
150 років від дня народження
композитора, диригента
О. А. Кошиця
(12.09.1875–21.09.1944)

*Як мрію, кращу з своїх мрій,
Я заховаю в серці Україну...*

В. Самійленко
(з улюбленого вірша О. Кошиця)

«Моя любя Тарасівка... Це та земля, де лунають найкращі у світі пісні, де чутно найчистішу нашу мову, де сяє найясніше між усіма сонцями сонце, яку вкрило найблакитніше небо; земля – свідок козацької слави; земля, де ходили гайдамаки «з святими ножами»; земля, по якій блукав «босими ногами» великий Тарас, яку оспівував у своїх геніальних піснях; земля з найкращими людьми на світі. Одне слово, найкращий куточок на світі, де стоїть моя любя Тарасівка! Хіба не правда? Хай хто посміє сказати інакше!» – ці рядки великої синівської любові до рідної землі належать геніальному хоровому диригенту, композитору, етнографу Олександрю Кошицю.

Народився Олександр Антонович 12 вересня 1875 року в селі Ромашки Канівського повіту на Черкащині, а дитинство минуло в с. Тарасівка, тепер Шевченківської сільської громади Звенигородського району Черкаської області.

З'явився на світ у родині священника Антонія Ігнатовича Кошиця і його дружини Євдокії Михайлівни. У 1877 році батько переїхав у нову парафію, до села Тарасівка Звенигородського повіту, що поруч з Кирилівкою – батьківщиною Великого Кобзаря, з родичами якого Антоній Кошиць приятелював. Отже, саме Тарасівка фактично є духовною батьківщиною Олександра Кошиця, із нею він пов'язаний і життям, і душею, і спогадами.

1884 року Олександр Антонович вступає до Богуславської бурси, тут і «почав тихенько компонувати». А 1890 року переходить до Київської духовної семінарії, яку закінчує з відзнакою.

Навчаючись у Київській духовній академії, куди він згодом вступив, очолив студентський хор.

Знаменною подією в житті О. Кошиця було його знайомство 1893 року з М. В. Лисенком. За особистим проханням композитора Олександр зібрав і записав у рідній Тарасівці близько 200 пісень, які було видано двома збірками.

У 1902 році О. Кошиць їде у Ставрополь, де працює вчителем Духовної жіночої гімназії, а потім викладачем історії в Учительському інституті. Під час канікул протягом трьох років записав 500 українських народних пісень. Ця його робота була удостоєна Золотої медалі.

Повернувшись до Києва в 1904 році, учителював у різних гімназіях, керував хорами Духовної школи, Школи сліпих, Комерційної школи, хором студентів Університету святого Володимира. Згодом перейшов на роботу до Музично-драматичної школи Миколи Лисенка.

1911 року дирекція Імператорського музичного училища запропонувала Олександрю Кошицю вести клас хорового співу в училищі, а пізніше – у консерваторії. 1912 року Микола Садовський запросив митця на посаду диригента свого театру.

У 1916–1917 роках О. Кошиць – хормейстер та диригент Київської опери.

У 1917 році Українська Центральна Рада запросила митця на роботу до Музичної Театральної Комісії, яка згодом стала Міністерством мистецтв України. За часів Директорії УНР спільно з Кирилом Стеценком став співорганізатором Української республіканської капели, з якою відбув концертну подорож Західною Європою та Америкою. Цей колектив на той час був найкращим в Україні, засобами мистецтв інформував світ про боротьбу українського народу за незалежність. Після падіння УНР Олександр Кошиць уже не зміг повернутися на Батьківщину.

1922 року зі своїм хором виїхав у турне в Америку, де користувався ще більшим успіхом, ніж у Європі. Колектив завоював грандіозну славу у США, Аргентині, Уругваї, Бразилії.

1926 року композитор оселився в Нью-Йорку, у США та Канаді виховував нових диригентів, писав церковні твори, здійснював обробку нових пісень.

У Нью-Йорку продовжував популяризувати українську музику за допомогою своїх композицій, аранжувань та грамофонних записів.

1928 року надійшло чергове повідомлення, що кандидатуру митця на повернення в Україну не затверджено. Олександр Кошиць болісно сприйняв цей удар. Уже пізніше, у Вінніпезі, упорядкував щоденникові записи «З піснею через світ» (надруковані посмертно) та написав «Спогади».

Помер Олександр Кошиць 21 вересня 1944 року у м. Вінніпег на руках дружини – артистки хору Тетяни Георгієвської, вірної супутниці й помічниці.

Упродовж буття на землі Олександр Кошиць цілковито здійснив свою високу місію: він прийшов у мистецтво, аби завдяки йому і через нього робити світ та людей кращими, добрішими, сіяти зерна правди про свою прадавню і разом з тим молоду Батьківщину. Він прийшов, щоб назавжди лишитися в нашій національній музичній скарбниці, у вдячній пам'яті як своїх сучасників, так і наступних поколінь.

Видатний майстер хорового мистецтва Григорій Романович Ширма свого часу зауважив: «Кошиць – це геніальна особа. Диригент хору такого блиску, якого не знає досі жодна країна світу».

Література

Про О. А. Кошиця

Бойко, С. Співуча Тарасівка вшанувала пам'ять О. Кошиця / С. Бойко // Надросся. – 2016. – 8 листоп. (№ 40). – С. 5.

Борисова, Т. Кошиць на хмаринці / Т. Борисова // Україна молода. – 2018. – 25 верес. (№ 103). – С. 11.

Головащенко, М. Феномен Олександра Кошиця. – Київ : Муз. Україна, 2007. – 588 с. : іл.

Корчова, О. Від архаїки до Голлівуда. Культурні мандри українського «Щедрика» / О. Корчова // Укр. тиждень. – 2013. – (№ 52). – С. 58–60.

Недоступ, П. Маестро української душі / П. Недоступ // Шевченків край. – 2019. – 5 квіт. (№ 27/28). – С. 3.

Олександр Кошиць : зб. ст., спогадів і матеріалів до 130-річного ювілею з дня народж. геніал. диригента і композитора : довід. вид. / Є. М. Паранюк. – Івано-Франківськ : ПП Супрун, 2006. – 198 с. : іл.

Педан, Ю. Феномен Олександра Кошиця / Ю. Педан // Дніпро. – 2007. – № 7/8. – С. 128–129.

Пересунько, Т. «Якби пісня була державною, то Україна посіла би перше місце поміж народами» / Т. Пересунько // Країна. – 2017. – № 3. – С. 46–50.

Тарасова, О. Олександр Кошиць: «Моє життя – це моя пісня» / О. Тарасова // Слово Просвіти. – 2015. – 15-21 жовт. (Число 41). – С. 14.

Чечель, Л. 145-ліття Олександра Кошиця / Л. Чечель // Укр. муз. газ. – 2020. – Груд. (№ 4). – С. 4.

Шатайло, О. Мама відомого хорового диригента жила у Піщаній : [Олександра Кошиця] / Шатайло О. // Колос. – 2020. – 3 верес. (№ 35). – С. 3.

Щербатюк, О. Олександр Кошиць створив перший український хор і помер на чужині / О. Щербатюк // 7 днів Черкаси. – 2017. – 8 листоп. (№ 45). – С. 20.

* * *

Відомі композитори України / [редкол.: Мунін Г. Б. та ін.]. – Київ : Мунін Г. Б., 2016. – 368 с. : іл.

Енциклопедія історії України : в 10 т. Т. 5 : Кон–Кю / [Нац. акад. наук України, Ін-т історії України]. – Київ : Наук. думка, 2008. – 568 с. : іл.

Митці України : енциклопед. довід. / упоряд.: М. Г. Лобанівський, В. С. Мурза. – Київ : УЕ, 1992. – 848 с.

* * *

Лицар української пісні : Олександр Кошиць : бібліогр. покажч. / уклад. Н. В. Ребякова. – Черкаси : [ОУНБ ім. Тараса Шевченка], 2005. – 11 с.

3 травня
120 років від дня народження
літературознавця
Ю. А. Лавріненка
(03.05.1905–14.12.1987)

Мистецький критерій у красному письменстві є універсальний. Він виключає однаково як зведення літератури до ролі «служанки», так і стерилізацію її формалістичним псевдоестетизмом.

Ю. Лавріненко

Лавріненко Юрій Андріянович – відомий український письменник, літературознавець, історик української літератури, дослідник новітньої історії України та історії українського театру, публіцист, журналіст, громадсько-політичний діяч. Він належить до другого покоління діячів української науки, яким судилося жити і творити за межами рідного краю, хоч зростав як науковець та патріот України.

Народився на початку травня 1905 року в мальовничому селі Хижинці, тепер Лисянської селищної громади Звенигородського району, у селянській родині, в якій було семеро дітей. Юрій був наймолодшим. У школу пішов у 1913 році в містечку Медвин. Із 1920 по 1925 рік навчався в Уманському училищі землеробства і садівництва, а по закінченні працював агрономом сільгоспспілки.

У 1926 році Юрій Лавріненко і п'ять його товаришів вирішили переїхати в Харків, як вони жартома казали: «Завойовувати столицю». Із 1926 по 1930 рік Ю. А. Лавріненко навчався на літературно-лінгвістичному факультеті Харківського інституту народної освіти. На студентські роки припадає його серйозне зацікавлення літературою. З'являються перші помітні публікації.

Із 1930 по 1932 рік – аспірант інституту літератури імені Т. Шевченка. На життя заробляв літературною роботою, отримуючи гонорари. У 1932 році захистив наукову роботу «Український епос», але працювати на викладацьких посадах не дове-

лося через звинувачення у «буржуазному націоналізмі». «За націоналізм і тероризм» 24 грудня 1933 року Юрій Лавріненко був заарештований і 4 місяці перебував під слідством. 4 лютого 1935-го знову заарештований і ув'язнений на 7 років. Із 1943 року перебував в еміграції – в Австрії, Німеччині, а з 1950 р. – у США, де стає одним із засновників письменницького об'єднання «Слово». Саме на «американські роки» припадає найбільш плідний період творчості письменника. Він належав до когорти найпопулярніших українських критиків за кордоном.

У 50–60-ті роки був співредактором «Української літературної газети», що виходила в Мюнхені, і постійним коментатором на Радіо «Свобода».

У 1959 році побачила світ головна праця письменника – антологія «Розстріляне відродження». Він написав десятки досліджень про письменників-сучасників: М. Рильського, Т. Осьмачку, І. Сенченка, М. Бажана. Найбільше ж творчої уваги приділив П. Тичині, видавши дві ґрунтовні праці: «На шляхах клярнетизму» (1977) і «Павло Тичина і його поема про Сковороду на тлі епохи». Загалом бібліографія Лаврієнкових творів складає майже триста позицій.

До останніх днів свого життя письменник писав, будучи скованим тяжкою хворобою.

Відділений від рідного краю тисячами кілометрів, душею, серцем і розумом він був нероздільний з Україною, її культурою та літературою.

На 83 році життя письменника не стало.

Невмирущим пам'ятником Юрієві Андріяновичу Лаврієнку є його цінні літературні свідчення про трагедію покоління Розстріляного відродження. Вони розповідають правду про страшну трагедію, пережиту українським народом.

Нині спадщина Юрія Лаврієнка все більше осмислюється в Україні й дає можливість глибшого пізнання самих себе. Це надто актуально тепер, коли переживаємо і творимо реальні зміни в нашій державі.

Література

Про Ю. А. Лавріненка

Березовський, О. М. До 100-річчя з дня народження Юрія Лавріненка / О. М. Березовський // Добридень. – 2005. – № 1 (20). – С. 23.

Луцій, С. Архів Юрія Лавріненка / С. Луцій // Слово і час. – 2003. – № 6. – С. 79–81.

Луцій, С. Юрій Лавріненко – дослідник «розстріляного відродження» / С. Луцій // Слово і час. – 2005. – № 5. – С. 3–9.

Реабілітовані історією. Черкаська область : у 27 т. Кн. 3 / Черкас. облдержадмін. ; [ред. кол.: Чабан А. Ю. (голова) та ін.]. – Сміла : Тясмин, 2003. – 528 с.

Співець розстріляного відродження : [про письменника Юрія Лавріненка] // Понад Тікичем. – 2015. – 25 квіт. (№ 17). – С. 5.

Терещенко, Т. Вшановуємо 100-річчя Юрія Лавріненка / Т. Терещенко // Укр. культура. – 2005. – № 11/12. – С. 12–13 : фот.

Юрій Лавріненко на просвітницькій ниві // Слово Просвіти. – 2015. – 4-10 черв. (Число 22). – С. 12 : фот.

* * *

Лавріненко Юрій Андріянович // Поліщук В. Літературна енциклопедія Черкащини. – Черкаси, 2021. – Т. 2 : Л–Р – С. 8–9.

**27 грудня
65 років із часу заснування
Літературно-меморіального
музею І. С. Нечуя-
Левицького (1960)
у смт Стеблів Стеблівської
селищної громади
Звенигородського району**

27 грудня 2025 року виповнюється 65 років з часу заснування Літературно-меморіального музею, присвяченого життю і творчості письменника-класика української літератури Івана Семеновича Нечуя-Левицького.

Будинок-музей знаходиться у смт Стеблів Стеблівської селищної громади Звенигородського району Черкаської області. Саме тут у сім'ї священника 25 листопада 1838 року народився один із найвидатніших українських прозаїків – Іван Нечуй-Левицький.

Ідею створення у Стеблеві Літературно-меморіального музею було втілено в життя 1960 року, і сім років після заснування він працював на громадських засадах. Ініціатором відкриття став краєзнавець Сергій Хаврусь.

1968 року офіційно, згідно з постановою Ради Міністрів Української РСР № 519 від 9.10.1968, набув статусу Державного літературно-меморіального музею І. С. Нечуя-Левицького – філіалу Черкаського краєзнавчого музею. Згодом Кабінет Міністрів України прийняв постанову № 79 від 8.02.1994 про організацію Корсунь-Шевченківського державного історико-культурного заповідника, до складу якого було включено музей письменника Івана Семеновича Нечуя-Левицького.

Розташований на площі 175 квадратних метрів і має близько 4 тисяч експонатів. Діють 5 тематичних експозицій, розподілених по кімнатах. У першому залі відображено життя родини Левицьких: представлено сімейні світлини, книги, картини, настінний годинник. Зали номер два та три висвітлюють дитинство та юність письменника, початок його викладацької діяльності. У четвертому – відтворено робочий кабінет, який був в

київській квартирі Івана Семеновича. Тут знаходиться і кабінетний рояль фірми «Беккер». П'ятий зал увічнює пам'ять письменника.

Особливо цікавими експонатами музею є картина «На риболовлі», яка, за свідченням В. Левицької, належить пензлеві самого письменника, срібний вінок, котрий подарували Іванові Нечую-Левицькому до 35-річчя творчої діяльності українські театральні діячі. Цей оригінальний виріб разом з іншими подарунками (срібне чорнильне приладдя і портрет Тараса Шевченка в срібній оправі) тривалий час зберігав у себе академік Олександр Богомолець.

Також тут знаходиться частково відновлена бібліотека батька письменника Семена Левицького. Про службу С. Левицького в церкві нагадують старовинні ікони, кадильниця, ритуальні атрибути для причащення, видання «Біблії» в перекладі українською мовою П. Куліша, І. Нечуя-Левицького та І. Пулюя. Над письмовим столом – старовинна картина «Козак Мамай», прикрашена кілковим рушником. Це відтворена родинна реліквія, що засвідчує походження пращурів Івана Нечуя-Левицького від запорізьких козаків.

У дворі садиби – пам'ятник письменнику, який ніби оперся на книжку, трохи далі у скверику – пам'ятник героїні твору «Микола Джеря» Нимидорі. Унизу обійстя – криниця, та сама, з якої пив воду письменник.

46 років надійним хранителем усього цього скарбу був фундатор і директор-екскурсовод Сергій Хаврусь. На превеликий жаль, 19 липня 2014 року шанованого нечужезнавця не стало. Але все ж таки знайшлася людина, яка продовжила справу Сергія Левковича – це його син Андрій, талановитий педагог, філолог, якого справедливо вважають гідним продовжувачем справи батька.

Література

Блохіна, Т. Гостинно запрошуємо до стеблівського музею – Нечуєвої коліски! / Тамара Блохіна // Надросся. – 2018. – 6 жовт. (№ 40). – С. 6.

Волков, В. Сільський мислитель / Михайло Волков // Відомі і невідомі імена. – Корсунь-Шевченківський, 1999. – С. 61–68.

Сергій Хаврусь : півстоліття на ниві культури : зб. матеріалів та пісенних творів / упоряд. Андрій Хаврусь. – Черкаси : Кур'єр, 2009. – 107 с.

Скорик, Б. Нечуєве Надросся / Богдан Скорик // Літ. Україна. – 2013. – 3 жовт. (№ 38). – С. 1.

Хаврусь, А. З любов'ю до Нечуя та рідного краю / Андрій Хаврусь // Надросся. – 2022. – 15 верес. (№ 37). – С. 5.

Хаврусь, С. Л. В Будинку-музеї письменника / Сергій Хаврусь // Соц. культура. – 1976. – № 3. – С. 40.

Хаврусь, С. Господині Нечуєвої оселі / Сергій Хаврусь // Надросся. – 2004. – 24 квіт. (№ 33). – С. 5.

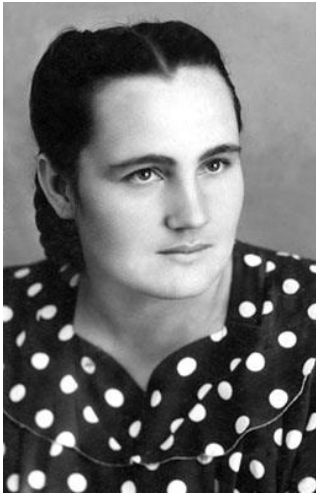
Хаврусь, С. Л. Музей І. С. Нечуя-Левицького у Стеблеві : путівник / С. Л. Хаврусь. – Дніпропетровськ : Промінь, 1988. – 47 с. : іл.

Хаврусь, С. Л. Нечуєва оселя на березі Росі : літ.-краєзнавчі розвідки / Сергій Хаврусь. – Черкаси : Кур'єр, 2004. – 55 с.

Хаврусь, С. Л. Стеблівський будинок-музей І. С. Нечуя-Левицького : путівник / С. Л. Хаврусь. – Дніпропетровськ, [Б. в.], 1971. – 59 с. : іл.

* * *

Нечуя-Левицького І. С. будинок-музей // Поліщук В. Літературна енциклопедія Черкащини. – Черкаси, 2021. – Т. 2 : Л–Р. – С. 209–210.

1 квітня
100 років від дня народження
поетеси К. І. Піки
(01.04.1925–30.03.1999)

*Мій край у сонячній обнові,
Прозора неба глибина.
В сім'ї великій, вольній, новій
Дзвенить Тарасова весна.*

К. Піка³

Піка (Чех) Катерина Іванівна народилася 1 квітня 1925 року в м. Канів (нині – Канівська міська громада Черкаського району Черкаської області) в сім'ї міщан Івана Миколайовича та Олександри Андріївни Чех.

Із 1933 по 1939 рік навчалася в Канівській середній школі № 1 імені Тараса Шевченка. На її долю випало тяжке воєнне лихоліття та повоєнна відбудова. Після Другої світової закінчила курси Червоного Хреста і 44 роки працювала медичною сестрою центральної районної лікарні.

Усе життя Катерини Іванівни було пов'язане з Каневом. Тут вона народилася та утвердилася як поетеса. Вірші почала писати ще в дитинстві. І Дніпро, і кручі, і щедрість людей, і мова Тараса виховали в ній поетичне сприйняття світу, розвинули потужну силу чуття, мудрість.

Особливе місце як у житті, так і творчості Катерини Піки посідає Тарасова гора, де знайшов спочинок український геній. Символічним є і те, що благословення на довгу тернисту дорогу юна школярка Катруся Чех, отримала в день відкриття Шевченківського меморіалу пам'ятного 1939 року. Вона привітала учасників урочистостей власним віршем. Благословення прозвучало із вуст відомих Павла Тичини та Володимира Сосюри. На все життя

³ Піка К. Щедрість : поезія / Катерина Піка // Черкаси, 1993. – С. 13.

Тарасова гора стала для неї місцем духовної сповіді, криницею мудрості, джерелом поетичного натхнення. У творчому доробку – сотні поетичних творів, більш як 50 із них покладені на музику композиторами Київщини й Черкащини, зокрема Катеринополя і Канева.

Твори Катерини Піки вперше були опубліковані в періодиці 1957 року. Газета «Дніпрова зірка» донесла до нас її вірші. Завдяки обласним газетам Черкаського краю поезії Катерини Іванівни стали відомі широкому загалу. У 1993-му з канівськими побратимами по перу вона виходить у літературний світ збіркою «Криниця слова», а роком пізніше заявляє про себе колективною книжкою «Тарасова зоря». Та незрівнянно більше пізнаємо її поетичний дар уже не в спільній, а власній збірці віршів «Щедрість», позначеній тематичною розмаїтістю.

До 185-ї річниці від дня народження Тараса Шевченка та 60-ліття Шевченківського меморіалу Катерина Іванівна підготувала рукопис збірки «Любов вічна», яка об'єднала близько сотні її поезій.

30 березня 1999 року Катерина Піка відійшла у Вічність, так і не побачивши надрукованою свою збірку. 74 роки наділила доля нашій землячці, майже шістдесят із них – у творчому неспокої, поетичному горінні, чесному служінні людям. Вона лишила добрий слід у пам'яті земляків.

Катерина Іванівна була мудрим цілителем людської душі, великою патріоткою Канева. Багато писала про Шевченка, рідне місто, про Україну, природу, а також гуморески та дитячі вірші. Твори Катерини Піки беруть за душу кожного, хто їх читає або слухає. Щедрий ужинок з поетичного поля, її доброта та щирість лишилися сучасним і прийдешнім поколінням.

У творчому доробку – самостійні збірки віршів «Щедрість», «Канівчаночка», участь у колективних збірках «Криниця слова», «Тарасова зоря», «Біль і радість», «Зорянка Кобзареві», «Зоряні світанки».

Катерина Піка – лауреат літературної премії імені Олекси Кобця (Варавви), автор кількох сотень поезій, десятки з яких стали піснями.

У 2007 році Канівська райдержадміністрація встановила літературну премію імені Катерини Піки для обдарованої молоді.

У місті Канів розпорядженням міського голови від 09.04.2024 №189-р вулицю Жовтневу перейменовано на честь поетеси, тепер вулиця носить ім'я Катерини Піки.

Література

Твори К. І. Піки

Білий птах : поезія / Катерина Піка // Слянка Часу. – 2009. – № 49 – С. 100.

«Зорянка» Кобзареві : поезії, біогр. довідка / Катерина Піка. – Черкаси, 1999. – С. 6–31.

Криниця слова : поезія / Катерина Піка, І. Бонь, Ф. Руденко. – Черкаси : Сіяч, 1993. – 96 с.

Любов вічна : поезія / Катерина Піка. – Черкаси : Брама-Україна, 2009. – С. 5–6.

[Поезія] / Катерина Піка // Канівщина – наш зоряно-медовий край : зб. поетів Канівської літстудії «Зорянка». – Канів, 2011. – С. 14–19.

Щедрість : [поезії] / Катерина Піка. – Черкаси : Сіяч, 1993. – 106 с.

Про К. І. Піку

Жага любові до людей // Сорокопуд. І. / Струмки могутньої ріки. – Канів, 1998. – С. 36–37.

Кучеренко, Л. І. Без того – мелодія // Дніпрова зірка. – 1998. – 22 лип. (№ 62). – С. 3.

Юрченко, І. К. Співачка солов'їного краю / І. К. Юрченко // Віка. – 2009. – Квіт. (№ 17). – С. 2.

* * *

Піка Катерина Іванівна // Поліщук В. Літературна енциклопедія Черкащини. – Черкаси, 2021. – Т. 2 : Л–Р. – С. 302.

**20 серпня
100 років із часу
утворення
Державного музею-
заповідника
Т. Г. Шевченка
у м. Канів
(20.08.1925)**

Шевченківський національний заповідник (місто Канів, Черкаської обл.) створений відповідно до Постанови Ради Міністрів УРСР №287 від 21.11.1989 р. на базі існуючого Канівського державного музею-заповідника Т.Г.Шевченка з метою дбайливого збереження шевченківських меморіальних місць і навколишнього природного середовища в м.Каневі. До складу Заповідника входять пам'ятки культурної спадщини українського народу, що становлять значну історичну й культурну цінність та органічно пов'язані з Шевченковою могилою в один меморіальний комплекс.

Заповідник об'єднує території історико-культурного та природно-заповідного фонду загальною площею 45 га. На його території знаходяться пам'ятки археології, архітектури, історії, мистецтва та природи: могила Т.Г.Шевченка; Державний музей Т.Г.Шевченка; могила І. Ядловського, довголітнього хранителя Шевченкового меморіалу; багатошарове поселення Пилипенкова гора. Біля музею розташовані чавунний хрест, що стояв на Шевченковій могилі, та чавунне погруддя, встановлене 1923 року. Неповдалік від могили Тараса Григоровича знаходиться пам'ятний знак на місці самоспалення українського патріота з м.Калуша О. Гірника.

Новітня історія Чернечої гори в Каневі почалася 22 травня 1861 року, коли тут поховали Тараса Шевченка – за його заповітом. Відразу ж канівці перейменували гору на Тарасову. Улітку 1884 р. тут народним коштом збудували перший народний музей Кобзаря – «Тарасову світлицю», упорядкували його могилу, встановили монументальний чавунний пам'ятник-хрест за проектом академіка архітектури Віктора Сичугова.

Стояла ця хатина поблизу поетової могили (на місці сучасного музею). В одній її половині жив Іван Ядловський (1846–1933), котрий майже півстоліття охороняв Шевченкову могилу. У другій – викладач Канівського двокласного училища Василь Гнилосиров (1836–1900). Першим експонатом у цьому музеї став «Кобзар» Тараса Шевченка, його приніс сюди Василь Степанович. Він хотів, щоб люди, мали змогу почитати тут Шевченкові твори.

Згодом люди завітчали цей музей Кобзаря рушниками, плахтами. У 1888 році відомий художник І. Ю. Репін на замовлення старогромадівців виконав для Тарасової світлиці портрет поета. Цього ж року канівський нотаріус Захарій Краковецький зі своєю родиною передав сюди ікону Нерукотворного Спаса.

У 1897 році в першому народному музеї Кобзаря з'являється Книга вражень для відвідувачів. Її появи ми завдячуємо В.С. Гнилосирову. Спершу він сам робив записи про поетових шанувальників, які приходили до його могили. А потім вирішив замовити спеціальну Книгу, у якій відвідувачі могли б робити записи самі. У 1893 році така Книга була виготовлена, та, на жаль, з'явилася вона в Тарасовій світлиці лише через 4 роки. Покласти її раніше не дозволяла місцева влада.

10 червня 1918 року Рада Міністрів Української Держави визнала могилу Тараса Шевченка національною власністю. Заклад почав діяти лише через сім років. У травні 1933 року, готуючись до 120-річчя від дня народження Т. Шевченка, уряд ухвалив спорудити пам'ятник поетові на його могилі та побудувати меморіальний музей. Спеціально призначена комісія визначила ділянку та обсяг будівництва, затвердила основну концепцію подальшого розвитку заповідника. Основною вимогою було збереження природно-історичного образу місцевості, характеру гори та її рослинності; музей і пам'ятник мали добре проглядатися з боку Дніпра.

Будинок музею було споруджено в 1936 році. Як наголошували сучасники, його було видно за 17 кілометрів по Дніпру. У завершеному вигляді будівля мала такі характеристики: двоповерхова, із світлими стінами під черепичним дахом червоного кольору, із цокольним поверхом та невеликим підвалом.

В інтер'єрі основною домінантою став вестибюль, найбільш яскравими місцями оформлення якого були відкриті просторі сходи, що вели на другий поверх, заповнені соковитим барвистим орнаментом кесони, стелі музейних залів та колони, оздоблені декоративними розписами. Будівля стала одним із найкращих зразків українського модерну та народного стилю в архітектурі.

18 червня 1939 року у присутності 40 тисяч шанувальників Тараса Шевченка було урочисто відкрито музей і новий пам'ятник на його могилі.

1977 року збудовано меморіальний комплекс сходів на Тарасову гору. Архітектори підійшли до його створення як до цілісного ансамблю, який мав гармонійно поєднати новітній комплекс із меморіалом, зведеним у 1930-х, і зберегти унікальну природу. До комплексу входить нижній парк із басейном, монументальні гранітні сходи з майданчиками та павільйонами для відпочинку екскурсантів та фонтаном «Лілея», верхня широка алея з оглядовим майданчиком та павільйон приплаву «Тарасова гора».

І нарешті у зв'язку з підготовкою до 175-ї річниці від дня народження Т. Г. Шевченка була прийнята урядова постанова № 372 від 13 листопада 1987 року «Про додаткові заходи по благоустрою місць, пов'язаних із життям і діяльністю Т. Г. Шевченка». Один із її пунктів передбачав відновлення на території Шевченківського національного заповідника першого народного музею Кобзаря – Тарасової світлиці. Поставити хату на тому місці, де вона колись стояла, було неможливо: тут побудовано сучасний музей. Тому було вирішено відновити її за музеєм, неподалік від могили І. О. Ядловського.

Указом Президента України «Про національні заклади культури» від 11 жовтня 1994 року заповіднику надано статус національного.

Під час ремонтно-реставраційних робіт (2003–2010) було підсилено фундаменти будівлі музею, міжвіконні простінки та колони, замінено дерев'яні перекриття на залізобетонні, виготовлено металоконструкцію даху та здійснено його покриття керамічною черепицею, змонтовано систему опалення, вентиляції та кондиціонування. Площа музею збільшилася майже вдвічі за рахунок побудованих підземних споруд, де розміщено сучасні фондові приміщення та виставкові зали, кафе.

Шевченківський національний заповідник в м. Каневі проводить велику культурно-просвітницьку роботу серед численних відвідувачів не лише з України, а й з багатьох країн світу, знайомить із життєвим і творчим шляхом поета й художника, з українською культурою, історією становлення української державності, поборником якої був Тарас Шевченко.

Література

Біленко, В. «Он глянь, – у тім раї...» : [Шевченків. нац. заповідник в м. Каневі] / Володимир Біленко // Сіл. вісті. – 2009. – 15 верес. (№ 105). – С. 2.

Брижицька, С. А. Шевченківський національний заповідник / С. А. Брижицька // Черкащина козацька / [Чепелуха В. Г., Сандига Л. В., Магеррамов В. Ф. [та ін.] ; голов. ред. та упоряд. Щитюк Л. С.]. – Черкаси, 2021. – С. 253–265 : іл.

Бушин, М. І. Святиня над Дніпром / М. І. Бушин, Ю. М. Тихоненко ; [ред. Н. Бушина]. – Черкаси : Бізнесстиль, 2014. – 361 с. : іл.

Дроздовський, Д. Чи адекватно самому Шевченку? : [музей-заповідник «Могила Т. Г. Шевченка»] / Д. Дроздовський // Слово Просвіти. – 2011. – 17-23 берез. (Число 11). – С. 4 : фот.

Жук, О. А портрети падають... : [про Музей Т. Г. Шевченка в Каневі] / Ольга Жук // Україна молода. – 2010. – 18 верес. (№ 173). – С. 8.

Кричевський, В. Заповідник Т. Г. Шевченка в Каневі : [історія буд-ва] / Василь Кричевський, Петро Костирко // Черкаський край – земля Богдана і Тараса / за ред. Б. В. Губського, В. М. Литвина, В. А. Смолія. – Київ, 2002. – С. 140–143. : фот.

Ліховий, І. Шевченківському національному заповіднику у Каневі – 95 років / Ігор Ліховий // Укр. літ. газ. – 2020. – 11 верес. (№ 18). – С. 1, 6.

Манжава, Г. До історії створення будинку музею Тараса Шевченка в Каневі / Ганна Манжава, Віта Дзима // Пам'ятки України: історія та культура. – 2014. – № 6. – С. 58–63.

Танана, Р. Серце України там, де спочиває Тарас Шевченко : [Шевченків. нац. заповіднику у м. Каневі – 80 років] / Р. Танана // Черкас. край. – 2005. – 17 серп. (№ 60). – С. 5.

Танана, Р. В. Тарасова світлиця / Р. В. Танана. – Черкаси : Вертикаль, 2011. – 159 с.

Чорна, Л. До історії створення заповідників біля могили Шевченка / Л. Чорна // Слово і час. – 2003. – № 7. – С. 57–63.

Шевченківський національний заповідник, місто Канів // Василенко І. О. Історико-культурний математичний квест «Золота підкова Черкащини» : навч.-метод. посіб. для вчителів та учнів класів сусп.-гуманітар. напрямку / І. О. Василенко, І. Б. Ярова. – Черкаси, 2013. – С. 65–70.

Яцюк, В. Музей? Виставка? Чи декоративний офіс? : [враження про Музей Т. Шевченка у Каневі] / Володимир Яцюк // Слово Просвіти. – 2010. – 23-29 верес. (Число 38). – С. 7, 10.

* * *

Дзима, В. Шевченківський національний заповідник / Віта Дзима, Олександра Солопченко // Шевченківська енциклопедія : у 6 т. / [Нац. акад. наук України, Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка] ; редкол.: М. Г. Жулинський (голова) [та ін.]. – Київ, 2015. – Т. 6 : Т–Я. – С. 841–843

ЗМІСТ

Від укладачів

Пам'ятні дати Черкащини на 2025 рік.....	4
100 років від дня народження поета-сатирика О. З. Бакуменка.....	33
85 років від дня народження живописця, графіка, карбувальника, різьбяр, реставратора В. М. Співака.....	37
100 років від дня народження письменника Олександра Де.....	40
150 років від дня народження композитора, диригента О. А. Кошиця.....	44
120 років від дня народження літературознавця Ю. А. Лавріненка.....	48
65 років із часу заснування літературно-меморіального музею І. С. Нечуя-Левицького.....	51
100 років від дня народження поетеси К. І. Піки.....	54
100 років із часу утворення Державного музею-заповідника Т. Г. Шевченка.....	57

Довідкове видання

**КАЛЕНДАР ПАМ'ЯТНИХ ДАТ ЧЕРКАЩИНИ
НА 2025 РІК**

Укладачки ***Писанко Оксана Сергіївна***
Калюшко Вікторія Василівна
Крамар Оксана Миколаївна
Дерев'янка Анастасія Володимирівна

Відповідальна за випуск ***Л. Д. Дядик***

Редакторка ***О. І. Дяглюк***

Комп'ютерний набір ***В. В. Калюшко***

Формат 60x84/16

Видавець і виготовлювач
Комунальний заклад «Обласна універсальна наукова
бібліотека імені Тараса Шевченка»,
вул. Байди-Вишневецького, 8, м. Черкаси, 18001

Підписано до друку 27.11.2024. Тир. 50. Ксерокс ОУНБ імені
Тараса Шевченка

